

**Η συμφωνία των διατάξεων του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα
που αφορούν τους αιχμαλώτους πολέμου και τους αμάχους
με τις σχετικές προβλέψεις των διεθνών συνθηκών
που δεσμεύουν την Ελλάδα ***

Παναγιώτη Κρεμμυδιώτη
Αντεισαγγελέα Αεροδικείου Αθηνών

* Το άρθρο που ακολουθεί δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Υπεράσπιση» 2000, τ. 10, σελ. 727-748.

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ως γνωστόν, από τον Αύγουστο του 1995 έχει τεθεί σε ισχύ ο Ν. 2287/95, με τον οποίο κυρώθηκε ο νέος Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας. Οι προβλέψεις του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα (στο εξής ΣΠΚ) που αφορούν αιχμαλώτους πολέμου και αμάχους παρουσιάζουν, μεταξύ άλλων, ιδιαίτερο ενδιαφέρον από πλευράς διεθνούς δικαίου. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διαπιστωθεί η ποινική μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου και αμάχων από τις σχετικές διατάξεις του ΣΠΚ και να ερευνηθεί το κατά πόσο αυτές είναι σύμφωνες με τις αντίστοιχες των διεθνών συνθηκών που δεσμεύουν τη χώρα μας.

Ειδικότερα, στο δεύτερο μέρος της έρευνας εκτίθεται εν συντομία η θέση των αιχμαλώτων πολέμου και αμάχων, έτσι όπως περιγράφεται στις Συμβάσεις της Γενεύης και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο που δεσμεύει την Ελλάδα. Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται οι σχετικές διατάξεις του ΣΠΚ, το προστατευόμενο έννομο αγαθό και η συμφωνία τους με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα προαναφερθέντα διεθνή κείμενα. Τέλος, διατυπώνονται κάποια γενικής φύσεως συμπεράσματα.

II. Αιχμάλωτοι πολέμου και άμαχοι

Η 3^η Συνθήκη της Γενεύης (στο εξής ΣΓ3) αφορά στη μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου, ενώ η 4^η Συνθήκη της Γενεύης (στο εξής ΣΓ4) αφορά στην προστασία των αμάχων σε περίοδο πολέμου¹. Οι Συνθήκες αυτές μαζί με τις λοιπές δύο ήταν αποτέλεσμα διπλωματικής συνδιάσκεψης που έλαβε χώρα από την 21/4/1949 έως τη

---

¹ Για τις τέσσερις Συνθήκες της Γενεύης βλέπε Κ. Χατζηκωνσταντίνου, Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, 1999, σελ. 34-37.

12/8/1949, υπό το κράτος των τραγικών για την ανθρωπότητα στιγμών του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Μαζί με τα δύο Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα του 1977² αποτελούν τα σημαντικότερα κείμενα του ανθρωπιστικού δικαίου. Οι Συνθήκες αυτές ύστερα από πενήντα χρόνια υπάρξεως, το status που έχουν αποκτήσει στη διεθνή κοινότητα, αλλά και τον αριθμό των κρατών που τις έχουν επικυρώσει, είναι απόλυτα λογικό να λεχθεί ότι έχουν αποκτήσει, τουλάχιστον κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, ισχύ εθιμικού διεθνούς δικαίου. Πέραν αυτού όμως στα καθ' ημάς, δεν έχει σημασία το κατά πόσο η χώρα μας αποδέχεται ότι οι Συνθήκες αυτές αντιπροσωπεύουν εθιμικό διεθνές δίκαιο, καθόσον τις έχει υπογράψει την 22^η Δεκεμβρίου του 1949 και επικυρώσει την 5^η Ιουνίου του 1956. Αναφορικά με το πρώτο Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο (στο εξής ΣΠ1) παρατηρούμε ότι η χώρα μας το υπέγραψε την 22^η Μαρτίου του 1977 και το επικύρωσε την 31^η Μαρτίου του 1989³.

Α. Αιχμαλώτοι πολέμου

Η θέση των αιχμαλώτων πολέμου στο παρελθόν ήταν αρκετά διαφορετική από αυτήν που είναι σήμερα. Στους κλασικούς χρόνους κάθε μέλος του εχθρικού στρατού που συλλαμβάνετο κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών εθεωρείτο ότι ευρίσκετο στη διάθεση του συλλαμβάνοντος, ο οποίος είχε την εξουσία να το ελευθερώσει, να το υποδουλώσει ή ακόμα και να το θανατώσει⁴.

Στις μέρες μας η κατάσταση είναι τελείως διαφορετική. Η πρώτη απόπειρα να διασφαλιστούν τα δικαιώματα και η νομική θέση των αιχμαλώτων πολέμου έγινε με τη Διακήρυξη των Βρυξελλών του 1874, η οποία δεν έμελλε να επικυρωθεί και να τεθεί σε ισχύ. Σχετικά άρθρα μπορούν να βρεθούν επίσης και στους Κανονισμούς που προσαρτήθηκαν τόσο στη 2^η Συνθήκη της Χάγης του 1899, όσο και στην 4^η Συνθήκη της Χάγης του 1907. Μετά τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και αφού οι προβλέψεις των Κανονισμών της Χάγης αποδείχθηκαν ατελείς, τελικά υιοθετήθηκε η Συνθήκη της Γενεύης του 1929, η οποία περισσότερο συμπλήρωσε παρά αντικατέστησε τις σχετικές με τους αιχμαλώτους πολέμου διατάξεις των Κανονισμών του 1899 και του 1907. Περαιτέρω, ο δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος απέδειξε ότι οι διατάξεις της Συνθήκης του 1929 έπρεπε να αναθεωρηθούν σε αρκετούς τομείς. Για

---

2 Για λεπτομερειακή εξέταση του 1ου Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου, το οποίο αναφέρεται στην προστασία των θυμάτων των διεθνών ενόπλων συγκρούσεων, βλέπε L. Penna, *Studies and Essays on International Humanitarian Law and the Red Cross Principles*, έκδοση Swinarski, 1984, σελ. 201 επ. Το 2ο Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο αφορά στην προστασία των θυμάτων μη διεθνών ενόπλων συρράξεων.

3 Νόμος 1786/8-8-1988 (ΦΕΚ Α' 125) "Κύρωση προσθέτου πρωτοκόλλου Ι στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12ης Αυγ. 1949 που αναφέρονται στην προστασία των θυμάτων ενόπλων συγκρούσεων".

4 Βλέπε σχετικά C. Phillipson, *The International Law and Custom of Ancient Greece and Rome*, 1911, σελ.251, M. Keen, *The Laws of War in the Middle Ages*, 1965, κεφάλαιο 10, P. Karsten, *Law Soldiers and Combat*, 1978, σελ.3-31, G. Best, *War and Law Since 1945*, 1994, σελ.26-34 και L. Oppenheim, *International Law*, έκδοση H. Lauterpacht, σελ.366 επ.

το σκοπό αυτό υιοθετήθηκε η 3^η Συνθήκη της Γενεύης που αφορά στη μεταχείριση των αιχμαλώτων πολέμου⁵.

Η ΣΓ3 αποτελεί μια επαυξημένη απόδοση της Συνθήκης της Γενεύης του 1929 και ρυθμίζει τα δικαιώματα και τη θέση των αιχμαλώτων πολέμου. Οι διατάξεις της Συνθήκης αυτής θεωρείται, γενικά, ότι αποτελούν μέρος του εθιμικού δικαίου των ένοπλων συγκρούσεων, με αποτέλεσμα οι βασικές αρχές της να δεσμεύουν ακόμα και κράτη που δεν την έχουν προσυπογράψει. Η συγκεκριμένη θέση ισχυροποιείται αφενός διότι σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 τα μέλη δεσμεύονται από τη Συνθήκη ακόμα και σε περίπτωση που ο εχθρός δεν είναι μέλος αυτής και αφετέρου διότι η γραμματική ερμηνεία του άρθρου 2 αποδεικνύει ότι η Συνθήκη μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις περιπτώσεις ένοπλων διεθνών συγκρούσεων, ασχέτως με την κήρυξη ή όχι πολέμου, ακόμα και όταν ένα από τα μέρη δεν αποδέχεται ότι βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση.

Μετά την αποδοχή της ΣΓ3, οι εξελίξεις στον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου οδήγησαν στη διαμόρφωση της πεποιθήσεως ότι οι νόμοι του πολέμου χρειάζονταν προσαρμογή στα σύγχρονα δεδομένα των εχθροπραξιών. Η Διπλωματική Διάσκεψη για τον Επαναπροσδιορισμό και την Εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που Εφαρμόζεται στις Ένοπλες Συγκρούσεις υιοθέτησε στις 8 Ιουνίου του 1977 ύστερα από τέσσερις συνεδριάσεις δύο Πρωτόκολλα συμπληρωματικά στις Συνθήκες της Γενεύης του 1949. Το δεύτερο τμήμα του τρίτου μέρους του ΣΠ1 και ειδικότερα οι διατάξεις των άρθρων 44 – 47 αναφέρονται στους αιχμαλώτους πολέμου⁶.

Την ιδιότητα του αιχμαλώτου πολέμου δεν έχουν όλοι εκείνοι που βρίσκονται στα χέρια του εχθρού. Η διάταξη του άρθρου 4 της ΣΓ3 περιλαμβάνει ένα λεπτομερή κατάλογο των κατηγοριών στις οποίες πρέπει να ανήκει ένα πρόσωπο, προκειμένου να θεωρηθεί ως αιχμάλωτος πολέμου, υπό την προϋπόθεση ότι θα πρέπει να έχει συλληφθεί από τις δυνάμεις του εχθρού⁷. Εν συντομία μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η ιδιότητα του αιχμαλώτου αναγνωρίζεται στα πρόσωπα που βρέθηκαν στα χέρια του εχθρού, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις, την εθνοφυλακή, τα εθελοντικά σώματα και τις ομάδες οργανωμένης αντιστάσεως, εφόσον έχουν επικεφαλής υπεύθυνο για τις ενέργειές τους πρόσωπο, διακριτικό σήμα μόνιμο και δυνάμενο να αναγνωρισθεί εξ αποστάσεως, οπλοφορούν φανερά και συμμορφούνται κατά τις επιχειρήσεις τους με τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου. Επίσης θεωρούνται ως αιχμάλωτοι και τα πρόσωπα που ακολουθούν τις ένοπλες δυνάμεις χωρίς να συνδέονται άμεσα με αυτές, τα πληρώματα του εμπορικού ναυτικού και ο πληθυσμός μη κατεχομένου εδάφους που λαμβάνει αυθορμήτως όπλα κατά την προσέγγιση του εχθρού.

Η διάταξη του άρθρου 44 του ΣΠ1 αφενός προβλέπει τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν προκειμένου να χαρακτηριστεί ένα πρόσωπο ως μάχιμος και την παροχή

---

5 A. Roberts - R. Guelff, Documents on the Laws of War, 1989, σελ.215, G. Best, ό.π., σελ.145, E. Ρούκουνα, Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 1995, σελ.332 επ., A. Καλογερόπουλου-Στρατή, Η Προστασία του Ατόμου στις Ένοπλες Συρράξεις, στο Νέο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων, 1989, σελ.35 επ.

6 A. Roberts - R. Guelff, ό.π., σελ.387-388.

7 Βλέπε K. Χατζηκωνσταντίνου, ό.π., σελ. 174 επ., Armed Conflict and the New Law, έκδοση M. Meyer, 1989, σελ. 115-116.

προστασίας στους αιχμαλώτους πολέμου, χωρίς να θίγει το αντίστοιχο δικαίωμα που παρέχεται από τη διάταξη του άρθρου 4 της ΣΓ3⁸. Η προϋπόθεση να “οπλοφορεί φανερά” που περιλαμβάνεται στη διάταξη του άρθρου 4 Α παρ. 2 περ. γ’ της ΣΓ3 μπορεί να ερμηνευθεί ότι αποδίδει την ιδιότητα του μαχίμου στα πρόσωπα που περιγράφονται στο άρθρο αυτό. Όταν υπάρχει αμφισβήτηση σχετικά με την ιδιότητα συλληφθέντος, τότε αυτός θα πρέπει να θεωρείται ως αιχμάλωτος πολέμου, έως ότου η θέση του καθοριστεί από προς τούτο συγκροτηθέν δικαστήριο⁹.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 16 της ΣΓ3 και αναλόγως με τις ανάγκες που υπαγορεύονται από το φύλο ή το βαθμό, όλοι οι αιχμάλωτοι θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με πνεύμα ισότητας, χωρίς καμία δυσμενούς χαρακτήρα διάκριση που βασίζεται σε ζητήματα φυλής, εθνικότητας, θρησκευματος ή πολιτικών προσημάτων.

B. Άμαχοι

Οι κλασικοί συγγραφείς δεν επιχείρησαν να ορίσουν την έννοια του “αμάχου”. Αντιθέτως, μερικοί από αυτούς έδωσαν τον ορισμό του όρου “στρατιώτης”. Οι πρώτες σοβαρές προσπάθειες να προσδιοριστεί η θέση τους έγιναν από συγγραφείς του δέκατου ένατου αιώνα και ιδιαιτέρως από τους Matrens, Wheaton και Hall¹⁰.

Το διεθνές δίκαιο σε συνδυασμό με το δίκαιο της χώρας ρυθμίζει τις σχέσεις ανάμεσα σε ένα εμπόλεμο κράτος και τους πολίτες του αντίπαλου μέρους. Το ανθρώπινο δυναμικό του αντιπάλου μέρους κατατάσσεται σε μαχίμους και αμάχους¹¹. Αυτές οι δύο κατηγορίες έχουν διαφορετικά δικαιώματα, καθήκοντα και ανικανότητες. Οι μάχιμοι μπορούν να διεξάγουν πόλεμο, να αποτελέσουν αντικείμενο επιθέσεως από τον εχθρό και να τους αποδίδονται, σε περίπτωση συλληψιμώς τους από τον εχθρό, τα ειδικά προνόμια των αιχμαλώτων πολέμου. Οι άμαχοι δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο νόμιμης επιθέσεως και δεν έχουν δυνατότητα συμμετοχής στις εχθροπραξίες. Σε περίπτωση όμως που συμμετάσχουν, μπορούν να δικαστούν ως εγκληματίες πολέμου¹².

Στους αμάχους περιλαμβάνονται μερικά μέλη των ενόπλων δυνάμεων και οι πολίτες. Τα συγκεκριμένα μέλη των ενόπλων δυνάμεων είναι οι εφημέριοι, το υγειονομικό προσωπικό και οι εκτός μάχης, δηλαδή οι αιχμάλωτοι πολέμου, οι τραυματίες και οι ναυαγοί¹³. Με τον όρο “πολίτες” εννοούνται τα άτομα που δε συνδέονται, άμεσα ή

---

8 H. Mc Coubrey, International Humanitarian Law, 1990, σελ.82, M. Bothe - K. Partsch - W. Solf, New Rules for Victims of Armed Conflicts, 1982, σελ.243 επ.

9 M. Bothe - K. Partsch - W. Solf, ό.π., σελ.261.

10 Βλέπε σχετικά L. Green, The Contemporary Law of armed Conflict, 1993, σελ.99 επ.

11 Άρθρο 50 του ΣΠ1, G. Best, ό.π., σελ.44-47.

12 Βλέπε σχετικά Armed Conflict and the New Law, έκδοση M.Meyer, σελ.107 επ., M. Walzer, Just and Unjust Wars, 1977, σελ.138 επ., J. Gardam, Non-Combatant Immunity as a Norm of International Humanitarian Law, 1993, σελ.112, 132, 163.

13 Βλέπε σχετικά M.Bothe - K.Partsch - W. Solf, ό.π., σελ.457.

έμμεσα, με τις ένοπλες δυνάμεις¹⁴. Σε περίπτωση που το θρησκευτικό και το υγειονομικό προσωπικό φέρει στολή και ανήκει στις ένοπλες δυνάμεις, απολαμβάνει την προστασία του νόμου των ενόπλων συγκρούσεων και, σε περίπτωση συλλήψεως, των προνομίων των αιχμαλώτων πολέμου, αν και δε θεωρείται ότι ανήκει στην κατηγορία αυτή¹⁵.

Στη ΣΓ4 αναφέρονται τα δικαιώματα των συλλαμβανόντων και των συλληφθέντων που σχετίζονται με τη μεταχείριση των αμάχων σε καιρό πολέμου. Οι διατάξεις της συνθήκης αυτής επαυξήθηκαν με τις αντίστοιχες του ΣΠ1¹⁶. Η Συνθήκη τυγχάνει εφαρμογής σε πολίτες που βρίσκονται στα χέρια ή στη φυσική εξουσία του εχθρού ή της δυνάμεως κατοχής. Καταρχήν, η ΣΓ4 έχει εφαρμογή μόνο σε πολίτες των κρατών - μελών της Συνθήκης, ενώ εκείνοι που δεν ανήκουν σε κράτη - μέλη απολαμβάνουν της στοιχειώδους προστασίας που παρέχει ο νόμος. Σε περίπτωση όμως που τα κράτη τα οποία δεν είναι μέλη την αποδεχθούν και την εφαρμόσουν, οι πολίτες τους θα εμπίπτουν στις διατάξεις της¹⁷. Επιπρόσθετα, το ΣΠ1 περιέχει διατάξεις που αφορούν στη γενική προστασία του αμάχου πληθυσμού και των αστικών στόχων¹⁸.

Σε μια μη διεθνή σύρραξη, οι πολίτες προστατεύονται από τη διάταξη του άρθρου 3 της ΣΓ4, η οποία είναι κοινή σε όλες τις Συνθήκες της Γενεύης του 1949 και έχει εφαρμογή τόσο στους πολίτες, όσο και στους εκτός μάχης. Αυτή περιλαμβάνει τις θεμελιώδεις αρχές του ανθρωπιστικού δικαίου, απαγορεύοντας, μεταξύ άλλων, τις προσβολές κατά της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και ιδιαιτέρως την ανθρωποκτονία, τον ακρωτηριασμό, τη βάνανση μεταχείριση, τα βασανιστήρια και την κράτηση ομήρων. Οι πολίτες στα χέρια του εχθρού, είτε βρίσκονται στη χώρα τους είτε σε άλλη κατεχόμενη, δικαιούνται σεβασμού της προσωπικότητας, της τιμής, των οικογενειακών δικαιωμάτων, των θρησκευτικών πεποιθήσεων και της λατρείας, των ηθών και εθίμων τους. Πρέπει πάντοτε να τυγχάνουν ανθρωπιστικής μεταχειρίσεως και προστασίας, ιδίως έναντι σε κάθε πράξη βίας, απειλής, ύβρεως και δημόσιας περιεργείας. Οι γυναίκες πρέπει να προστατεύονται έναντι κάθε επιθέσεως σεξουαλικού χαρακτήρα και λαμβανομένου υπόψη του φύλου τους να τυγχάνουν ίδιας μεταχειρίσεως χωρίς την παραμικρή διάκριση¹⁹.

Κανένα από τα προαναφερθέντα δικαιώματα εμποδίζει ένα μέλος από το να λαμβάνει τα αναγκαιούτα μέτρα για την ασφάλειά του, συμπεριλαμβανομένου του περιορισμού της ελευθερίας κινήσεως των προστατευομένων προσώπων. Απαγορεύεται κάθε φυσική ή ηθική άσκηση επί των προστατευομένων προσώπων, ιδίως προς λήψη πληροφοριών από τα ίδια ή από τρίτους. Πρέπει να μην υποβάλλονται σε σωματική τιμωρία ή θάνατο, ούτε και σε ιατρικά ή επιστημονικά πειράματα που δεν κρίνονται αναγκαία από την κατάσταση της υγείας τους²⁰.

---

14 Armed Conflict and the New Law, ό.π., σελ.117 επ., F. Kalshoven, The Law of Warfare, 1973, σελ.47 - 52.

15 Άρθρο 8 του ΣΠ1.

16 H. Mc Coubrey, ό.π., σελ.113 επ.

17 Άρθρο 2 της ΣΓ4.

18 Άρθρα 51 - 60 και 68 - 78.

19 Άρθρο 27 της ΣΓ4.

20 Βλέπε σχετικά M. Walzer, ό.π., σελ. 144.

Επίσης, η περιουσία τους προστατεύεται από λεηλασία ή αντίποινα. Η περίπτωση δε που κάποιος από αυτούς ληφθεί ως όμηρος θεωρείται ως “σοβαρή παραβίαση” της Συνθήκης²¹.

III. Οι σχετικές διατάξεις του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα

Υπάρχουν έντεκα διατάξεις άρθρων στο Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα που αφορούν αιχμαλώτους πολέμου και αμάχους. Από αυτές, μία αφορά πράξη που μπορεί να διαπραχθεί από Έλληνα αιχμάλωτο, τέσσερις από αιχμαλώτους γενικά, πέντε από Έλληνα στρατιωτικό σε βάρος αιχμαλώτου και, τέλος, μια από Έλληνα στρατιωτικό σε βάρος αμάχων. Εξετάζοντας μία προς μία τις διατάξεις αυτές, θα προβαίνουμε αρχικά σε κατά λέξη παράθεσή τους και ακολούθως σε προσδιορισμό του προστατευόμενου έννομου αγαθού, ενώ, τέλος, θα εξετάζουμε το κατά πόσο είναι σύμφωνες με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα προαναφερθέντα διεθνή κείμενα.

α. Πληροφορίες στον εχθρό από αιχμαλώτους (άρθρο 27 του ΣΠΚ)

“Έλληνας στρατιωτικός αιχμάλωτος που παρέχει στον εχθρό πληροφορίες, η γνώση των οποίων μπορεί να βλάψει τα συμφέροντα του ελληνικού κράτους και ιδίως πληροφορίες που αναφέρονται στη δύναμη, τον οπλισμό, τις θέσεις ή την κατάσταση ή την πολεμική ικανότητα του στρατού ή την άμυνα της χώρας, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη”.

Από τη διάταξη του ανωτέρω άρθρου προκύπτει σαφώς ότι δράστης του περιγραφόμενου εγκλήματος μπορεί να είναι μόνο Έλληνας αιχμάλωτος πολέμου και όχι οποιοσδήποτε. Για να στοιχειοθετηθεί η αντικειμενική του υπόσταση θα πρέπει οι πληροφορίες που παρέχονται να υπάγονται σε μια από τις ευρύτερες κατηγορίες που επισημαίνονται στο κείμενό του. Με αυτό το δεδομένο, είναι γεγονός ότι πολύ λίγες είναι οι πληροφορίες εκείνες που παραμένουν εκτός των υπόψη κατηγοριών²². Από τη γραμματική ερμηνεία της συγκεκριμένης διατάξεως μπορεί εύκολα να διαπιστωθεί ότι το με αυτήν προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η διεθνής κρατική υπόσταση στη μορφή της αμυντικής θωράκισης της χώρας. Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι δράστης μπορεί να είναι μόνο Έλληνας στρατιωτικός αιχμάλωτος, ο αξιόποινος χαρακτήρας της πράξεως σχετίζεται αποκλειστικά με θέματα εσωτερικού ενδιαφέροντος του Ελληνικού κράτους. Υλικό αντικείμενο της πράξεως αυτής μπορούν να αποτελέσουν κάθε είδους έγγραφα, πράγματα ή πληροφορίες, οι οποίες αναφέρονται άμεσα σε γεγονότα που σχετίζονται με τη διεθνή υπόσταση του κράτους. Η διάταξη του άρθρου αυτού δεν τυγχάνει εφαρμογής όπου άλλη διάταξη

21 Άρθρο 147 της ΣΓ4.

22 Βλέπε σχετικά Σ. Γιαννήρη, Ερμηνεία του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα, 1959, σελ.51-53, Ε. Ανανιάδη, Στρατιωτικόν Ποινικόν Δίκαιον, Α', Ουσιαστικόν Δίκαιον, 1955, σελ.61-62.

επισύρει βαρύτερη ποινή, όπως στην περίπτωση του άρθρου 144 του ΣΠΚ (μετάδοση στρατιωτικών μυστικών).

Οι αιχμάλωτοι πολέμου, εκτός από την υποχρέωση να συμμορφώνονται με τις πειθαρχικές διατάξεις της κρατούσας δυνάμεως που συχνά τους υπάγει στο δικό της πειθαρχικό κώδικα, υπόκεινται στο στρατιωτικό δίκαιο της πατρίδας τους και τους κανονισμούς που ενδέχεται να εκδοθούν από τον εκπρόσωπό τους και τους βοηθούς του²³. Οι παραβάσεις του δικαίου της πατρίδας ενός αιχμάλωτου ή των κανονισμών του εκπροσώπου τους θα πρέπει να τιμωρούνται, μετά τον επαναπατρισμό του, από τις δικές του στρατιωτικές αρχές. Ενόψει αυτού, μπορεί να διαπιστωθεί ότι η συγκεκριμένη διάταξη είναι σύμφωνη με τις σχετικές αρχές που έχουν καθιερωθεί από το διεθνές δίκαιο. Τέλος, με δεδομένο το ότι, κατ' άρθρο 159 του ΣΠΚ, προστατεύεται ο αιχμάλωτος ο οποίος αρνείται να παρέξει στον εχθρό πληροφορίες, το περιεχόμενο των οποίων μπορεί να βλάψει τα συμφέροντα της πατρίδας του, παρατηρούμε ότι, ως ένα σημείο, οι λόγοι που οδήγησαν στη διαμόρφωση των προστατευόμενων από τα δύο αυτά άρθρα έννομων αγαθών είναι κοινοί.

β. Εξύβριση, απειλή ή βιαιοπραγία κατά αιχμαλώτου (άρθρο 156 του ΣΠΚ)

“1. Στρατιωτικός που εξυβρίζει ή απειλεί αιχμάλωτο ή βιαιοπραγεί κατ' αυτού, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών.

2. Η διάταξη της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζεται και αν η πράξη που προβλέπεται σ' αυτή τελέσθηκε εναντίον αιχμαλώτου από άλλο αιχμάλωτο, ο οποίος ορίσθηκε από την ελληνική στρατιωτική αρχή επικεφαλής αιχμαλώτων για την εκτέλεση της υπηρεσίας τους”.

Η ποινή που προβλέπεται από τη διάταξη του υπόψη άρθρου είναι η ίδια με εκείνη που προβλέπεται στην περίπτωση που το έγκλημα διαπράττεται από ανώτερο στρατιωτικό σε βάρος κατωτέρου²⁴. Οι σχετικές διατάξεις του ΣΠΚ είναι των άρθρων 59 (βιαιοπραγία κατά ανωτέρου ή κατωτέρου), 60 (εξύβριση ανωτέρου ή κατωτέρου). Ειδικότερα, σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες διατάξεις των άρθρων 59 και 60, σε αυτήν του άρθρου 156 δεν υφίσταται διαφοροποίηση σε περίπτωση που η πράξη τελέσθηκε κατά την υπηρεσία ή για λόγους που έχουν σχέση με αυτήν²⁵.

Είναι σαφές ότι η πράξη που περιγράφεται στην πρώτη παράγραφο μπορεί να διαπραχθεί μόνο από στρατιωτικό σε βάρος αιχμαλώτου. Προκειμένου να εντοπίσουμε το προστατευόμενο από αυτήν τη διάταξη έννομο αγαθό, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη τα ακόλουθα: Αρχικά, οι συγκεκριμένες αξιόποινες πράξεις δεν προσδιορίζονται επακριβώς στο ΣΠΚ, οπότε θα πρέπει να ανατρέξουμε στον Ποινικό Κώδικα για τον εντοπισμό τους. Εν συντομία, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι με την πράξη της εξυβρίσεως προσβάλλεται η τιμή ενός προσώπου, συνεπώς πρόκειται

23 L. Green, ό.π., σελ. 201, H. Mc Coubrey, ό.π., σελ. 94-95.

24 Αυτό αναγραφόταν ρητά στη διάταξη του άρθρου 160 παρ. 1 του προισχύσαντος ΣΠΚ (Α.Ν. 2803/41).

25 Για τα αφορόντα την εξύβριση κατωτέρου βλέπε Α. Παπαδαμάκη, Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο, 1997, σελ. 413 επ.

για μια άμεση ή έμμεση προσπάθεια αρνήσεως της κοινωνικής του παράστασης²⁶. Συνεπώς, η εξύβριση μπορεί να τελεσθεί είτε σε περίπτωση που ο εξυβρισθείς είναι ο μόνος παρών²⁷, είτε όταν παρευρίσκονται τρίτοι, ακόμα και απόντος του εξυβρισθέντος. Για τη στοιχειοθέτηση του υπόψη εγκλήματος απαιτείται, μεταξύ άλλων, ο δράστης να έχει επίγνωση του προσβλητικού χαρακτήρα της πράξεώς του και όχι απαραίτητως πρόθεση εξυβρίσεως. Ωστόσο, στην περίπτωση που μας απασχολεί, η εξύβριση που απευθύνεται σε στρατιωτικό αιχμάλωτο έχει διπλό εγκληματικό χαρακτήρα, αφού, εκτός από την προσβολή της τιμής του εξυβρισθέντος, προσβάλλεται επίσης –κατά κανόνα- και η ιδιότητά του ως στρατιωτικού και μάλιστα αιχμαλώτου πολέμου. Συνεπώς, το προστατευόμενο έννομο αγαθό δεν είναι μόνο η τιμή του αιχμαλώτου ως ατόμου, ενώ παράλληλα διασαλεύεται η νομική του θέση επί τη βάση των διεθνών συμβάσεων²⁸. Τα ίδια ισχύουν και στην περίπτωση της απειλής.

Ο ορισμός της βιαιοπραγίας επίσης δεν παρέχεται στο ΣΠΚ. Ως τέτοια μπορεί να θεωρηθεί κάθε χρήση δυνάμεως κατά πρόσωπο, η οποία αποσκοπεί στο να πλήξει το σώμα του. Προκειμένου το έγκλημα να θεωρηθεί τετελεσμένο δεν είναι ανάγκη να επέλθει φυσική επαφή ανάμεσα στο δράστη και το θύμα. Η κύρια διαφορά ανάμεσα στη βιαιοπραγία και στον εξαναγκασμό είναι ότι για τη διάπραξη της πρώτης, σε αντίθεση με το δεύτερο, δεν απαιτείται σχετική πρόθεση του δράστη, αφού αφορά πράξη απλής κακοποίησης²⁹. Στην υπό κρίση περίπτωση πρέπει να τονισθεί ότι μια ανάλογη συμπεριφορά είναι τελικά αξιόποινη επειδή ο στρατιωτικός που τη διαπράττει, ανεξαρτήτως του εάν ανήκει στην κρατούσα δύναμη ή τους ίδιους τους αιχμαλώτους³⁰, βλάπτει καίρια ένα λειτουργικό στοιχείο του στρατιωτικού καθήκοντος, το οποίο αναφέρεται στην υγεία ενός στρατιωτικού και ειδικότερα ενός αιχμαλώτου. Η πράξη αυτή μπορεί, κατά την έννοια της δεύτερης παραγράφου, να θεωρηθεί ότι πράττεται εκ των έσω, εφόσον έρχεται σε αντίθεση με την υποτιθέμενη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των στρατιωτικών.

Οι αιχμάλωτοι πολέμου πρέπει πάντοτε να τυγχάνουν ανθρωπιστικής μεταχειρίσεως, ιδιαιτέρως δε να προστατεύονται από κάθε πράξη βίας, εκφοβισμού, ύβρεως και περιέργειας του κοινού³¹. Δικαιούνται σε κάθε περίπτωση σεβασμού του ατόμου και της τιμής τους και διατηρούν τις ικανότητες που τους παρέχονται από το αστικό δίκαιο, εφόσον αυτές δεν περιορίζουν την άσκηση εξουσίας της κρατούσης

---

26 Για διεξοδική ανάλυση των εννοιών που δύναται να εκλάβει η “τιμή” βλέπε Δ. Σπινέλλη, Το Έννομο Αγαθό της Τιμής και οι Αξιόποιναι αυτού Προσβολαί, 1976, σελ. 16 επ. και 467 επ.

27 Αν και, στην προκειμένη περίπτωση, είναι εξαιρετικά δύσκολο να διαπιστώσει κανείς τον τρόπο με τον οποίο βλάπτεται η “εξωτερική” τιμή.

28 Ε. Ανανιάδη, ό.π., σελ.124-129 και 207, Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.126-128 και 159-161.

29 Ν. Ανδρουλάκη, Η Έννοια της Βίας στο Ποινικό Δίκαιο, Ποιν. Χρον. 1963, σελ.593, Α. Παπαδαμάκη, ό.π. σελ.406, 6/93 Βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου του Διαρκούς Στρατοδικείου Κρήτης, Επιθεώρηση Στρατιωτικής Δικαιοσύνης, 1995, σελ.63 επ.

30 Αξίζει να σημειωθεί ότι ο βαθμός που φέρουν οι αιχμάλωτοι πολέμου δεν έχει καμία σημασία στις περιπτώσεις των εγκλημάτων που τελούνται μεταξύ τους.

31 Άρθρο 13 της ΣΓ3.

δυνάμειω³². Πιο συγκεκριμένα, με τη διάταξη του άρθρου 3 παρ. 1 περ. α' της ΣΓ3 παρέχεται προστασία στους αιχμαλώτους έναντι κάθε πράξεως βίας κατά του προσώπου και της ζωής τους, ενώ ιδιαίτέρως απαγορεύεται η ανθρωποκτονία. Επιπλέον, με τις διατάξεις των άρθρων 14 της ΣΓ3, 11 και 75 παρ. 2 του ΣΠ1, προστατεύονται οι αιχμάλωτοι, γενικά, έναντι κάθε πράξεως βίας. Είναι εύκολο να διαπιστώσει κανείς ότι η γενικότητα των κειμένων των προαναφερθεισών διατάξεων εξυπηρετεί την υπαγωγή σε αυτές μεγαλύτερης περιπτώσιολογίας. Το ίδιο μπορεί να λεχθεί και για τη διάταξη του άρθρου 156 του ΣΠΚ. Σε περίπτωση που ο Έλληνας νομοθέτης είχε επιχειρήσει να διατυπώσει μια αναλυτική κατάσταση των περιπτώσεων που αντιστοιχούν σε βιαιοπραγία κατά την έννοια της υπό κρίση διατάξεως του ΣΠΚ, θα είχε κατά πάσα πιθανότητα αποτύχει να προσφέρει πλήρη και σύμφωνη με το γράμμα και το πνεύμα των αντίστοιχων διατάξεων της ΣΓ3 και του ΣΠ1 προστασία. Κατόπιν αυτών, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η διάταξη του άρθρου 156 του ΣΠΚ καλύπτει τις αντίστοιχες προϋποθέσεις που τίθενται από τη ΣΓ3.

γ. Ωμότητες εναντίον αιχμαλώτου (άρθρο 157 του ΣΠΚ)

“Στρατιωτικός που διαπράττει βασανιστήρια ή άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 137^A του ΠΚ, σε βάρος αιχμαλώτου, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, εφόσον δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη”.

Η διάταξη του άρθρου 137^A περιλαμβάνει τους ορισμούς των βασανιστηρίων και των σχετικών αδικημάτων που σχετίζονται με τη σωματική ή ψυχολογική βία και τις προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας³³. Σύμφωνα με αυτήν, βασανιστήρια συνιστούν οι μεθοδευμένες προκλήσεις έντονου σωματικού πόνου ή επικίνδυνης για την υγεία σωματικής εξαντλήσεως ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, καθώς και κάθε παράνομη χρησιμοποίηση χημικών, ναρκωτικών ή άλλων φυσικών ή τεχνικών μέσων με σκοπό να κάμψουν τη βούληση του θύματος. Τα κύρια αδικήματα σε βάρος της αξιοπρέπειας ενός προσώπου θεωρούνται ότι είναι ο ορός αληθείας, η παρατεταμένη κράτηση σε απομόνωση και οι σοβαρές προσβολές της σεξουαλικής αξιοπρέπειας³⁴.

Η σχετική ποινή που προβλέπεται από τον Ποινικό Κώδικα είναι φυλάκιση έως τριών ετών, εκτός εάν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη, συνεπώς μπορεί να διαπιστωθεί ότι η διάπραξη ανάλογων πράξεων από ένα στρατιωτικό σε βάρος

32 Άρθρο 14 της ΣΓ3. Βλέπε επίσης M. Walzer, ό.π., σελ.46-47.

33 Για μια κριτική επισκόπηση της νομολογίας αναφορικά με τη διάταξη του άρθρου 137A του ΠΚ, βλέπε Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, Βασανιστήρια και Κατάχρηση Εξουσίας: Μια Περίπτωση Εσφαλμένης Εφαρμογής του Νόμου, Υπεράσπιση 1999, σελ.455 επ.

34 Βλέπε σχετικά Δ. Σπυράκου Η Ποινικοποίηση των Βασανιστηρίων, Υπεράσπιση 1993, σελ.31 επ., Δ. Σπινέλλη, Η Αντιμετώπιση των Βασανιστηρίων στην Ελλάδα, Υπεράσπιση 1999, σελ. 837 επ.. Για μια κριτική επισκόπηση του έργου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων, βλέπε G. Kaiser, Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων και η Πρόληψη της Εγκληματικής Κατάχρησης Εξουσίας, Υπεράσπιση 1999, σελ. 1043 επ.

αιχμαλώτου θεωρείται πολύ σοβαρότερη³⁵. Έχοντας δεδομένη τόσο τη γραμματική ερμηνεία της υπό κρίση διατάξεως, όσο και την αναφορά στον Ποινικό Κώδικα, μπορεί να συναχθεί ότι το προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η κατάσταση της υγείας του αιχμαλώτου και μάλιστα ως στρατιωτικού.

Πριν εξετάσουμε τις ανάλογες προβλέψεις του διεθνούς δικαίου, θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι με τον όρο “ωμότητες” γίνεται αναφορά όχι μόνο στα βασανιστήρια, αλλά και στις προσβολές της αξιοπρέπειας του αιχμαλώτου. Ειδικότερα, ο επακριβής προσδιορισμός της έννοιας των βασανιστηρίων είναι ένα ζήτημα που ακόμα δεν έχει επιλυθεί στο διεθνές δίκαιο³⁶. Δεδομένου, λοιπόν, του ότι η έννοια των βασανιστηρίων δεν είναι ακόμα παγιωμένη στο διεθνές δίκαιο, είναι σαφές ότι η εκτίμηση της διατάξεως του άρθρου 157 του ΣΠΚ δε μπορεί να γίνει με απόλυτη ακρίβεια. Οι σχετικές διατάξεις της ΣΓ3 είναι εκείνες των άρθρων 3 παρ. 1 περ. α', σύμφωνα με την οποία τα βασανιστήρια απαγορεύονται και των άρθρων 13 και 14, σύμφωνα με τις οποίες καθιερώνεται ένα γενικό καθήκον ανθρώπινης μεταχείρισης. Επίσης, με τις διατάξεις των άρθρων 11 και 75 παρ. 2 του ΣΠ1 παρέχεται προστασία έναντι κάθε σωματικής βίας, βασανιστηρίου και επιστημονικών πειραμάτων που σχετίζονται με τη σωματική και διανοητική υγεία αιχμαλώτων. Αν επιχειρήσουμε να αξιολογήσουμε τον ορισμό των βασανιστηρίων που δίδεται μέσω του άρθρου 137^A, θα διαπιστώσουμε ότι περιλαμβάνει τα περισσότερα από τα στοιχεία εκείνα που έχουν γίνει αποδεκτά στους κατά καιρούς δοθέντες από τη διεθνή κοινότητα ορισμούς. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι η αναφορά στις κυριότερες προσβολές κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι απλώς ενδεικτική, αφήνοντας ένα ευρύ πεδίο για υπαγωγή σε αυτές και άλλων περιπτώσεων. Σε ανάλογες περιπτώσεις είναι ορθότερη η ρητή παραπομπή στο ισχύον διεθνές δίκαιο, αλλά ειδικότερα στην προκειμένη περίπτωση κάτι ανάλογο θα ήταν άσκοπο, εφόσον δεν υπάρχει γενικότερα αποδεκτός ορισμός των βασανιστηρίων. Έχοντας όλα αυτά υπόψη, η ρητή παραπομπή στη διάταξη του άρθρου 137^A κρίνεται επιτυχής, ενόψει αφενός του μη γενικώς αποδεκτού ορισμού των βασανιστηρίων και αφετέρου της αβεβαιότητας του κατά περίπτωση καθορισμού των “ωμοτήτων”, η οποία θα ενείχε κίνδυνο καταχρήσεων³⁷. Επιπρόσθετα, αν λάβουμε υπόψη και το ότι με τη διάταξη του άρθρου 157 του ΣΠΚ προβλέπεται βαρύτερη ποινή από την ανάλογη του Ποινικού Κώδικα, η οποία δεν αφορά αιχμαλώτους πολέμου, τότε μπορούμε να θεωρήσουμε τη διάταξη αυτή ως επιτυχή.

δ. Προσβολή της θρησκείας αιχμαλώτου (άρθρο 158 του ΣΠΚ)

“Στρατιωτικός που αυθαίρετα παρακωλύει την εύλογη, εντός των ορίων που επιβάλλουν τα ορισμένα μέτρα τάξης που έχουν ληφθεί από τη στρατιωτική αρχή,

35 Βλέπε και Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.161, Ε. Ανανάδη, ό.π., σελ.207.

36 Βλέπε το άρθρο 1 παρ. 1 της Συνθήκης κατά των Βασανιστηρίων και της άλλης Απάνθρωπης ή Υποτιμητικής Μεταχείρισεως ή Τιμωρίας, ως ένα παράδειγμα μιας σοβαρής απόπειρας να αποδοθεί ένας γενικώς αποδεκτός ορισμός.

37 Άλλωστε, δεν είναι ασυνήθιστη στο διεθνές δίκαιο η παραπομπή σε εθνικές νομοθεσίες σε περιπτώσεις που αφορούν θέματα ευρύτερης εφαρμογής. Ως παράδειγμα αναφέρεται η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 2 της Συνθήκης κατά των Βασανιστηρίων και της άλλης Απάνθρωπης ή Υποτιμητικής Μεταχείρισεως ή Τιμωρίας.

άσκηση θρησκευτικών καθηκόντων αιχμαλώτου ή ενώπιόν του καθυβρίζει τη θρησκεία του, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους”.

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή όλοι οι στρατιωτικοί της κρατούσας δυνάμεως έχουν υποχρέωση να σέβονται τη θρησκεία των αιχμαλώτων και να τους επιτρέπουν να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα³⁸. Η μόνη προϋπόθεση από την οποία εξαρτάται η συγκεκριμένη προστασία είναι η εσωτερική τάξη, όπως αυτή επιβάλλεται από την κρατούσα αρχή και μάλιστα κατά το μέτρο που αφορά τις δραστηριότητές τους³⁹. Παρά το ότι δε γίνεται σχετική μνεία στο υπόψη άρθρο, θα πρέπει να υποθέσουμε ότι η παρεχόμενη προστασία αφορά μόνο αναγνωρισμένες θρησκείες και όχι απλές λατρείες, ενόψει του ότι θα ανέκυπταν σοβαρά προβλήματα εάν έπρεπε σε κάθε περίπτωση να προσδιοριστεί το κατά πόσο μια συγκεκριμένη πράξη υπάγεται ή όχι σε κάποια θρησκεία⁴⁰. Από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου συνάγεται ότι το προστατευόμενο από αυτό έννομο αγαθό είναι οι θρησκευτική ελευθερία κάθε αιχμαλώτου πολέμου.

Η αξιολόγηση της υπό κρίση διατάξεως δεν παρουσιάζει καμία δυσκολία, εφόσον αυτή αποτελεί μια τηρουμένων των αναλογιών ακριβή απόδοση της διατάξεως του άρθρου 34 της ΣΓ3. Οι αιχμάλωτοι πολέμου ρητά τυγχάνουν προστασίας τόσο ως ηθικά όσο και ως φυσικά πρόσωπα. Μάλιστα, η ηθική πλευρά περιλαμβάνει το δικαίωμά τους στο σεβασμό της θρησκευτικής και πνευματικής τους ελευθερίας⁴¹ και την προστασία έναντι πράξεων που υπερβαίνουν τα όρια της κρατήσεως και ενδέχεται να τους κλονίσουν το ηθικό. Ενόψει αυτού, οι προϋποθέσεις που τίθενται με τη διάταξη του άρθρου 34 πρέπει να θεωρηθεί ότι καλύπτονται πλήρως με τη διάταξη του άρθρου 158 του ΣΠΚ.

ε. Εξαναγκασμός αιχμαλώτου σε παροχή πληροφοριών (άρθρο 159 του ΣΠΚ)

“Στρατιωτικός που μεταχειρίζεται σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας για να εξαναγκάσει αιχμάλωτο σε παροχή πληροφοριών που μπορούν να βλάψουν τα συμφέροντα της πατρίδας του ή σε παροχή εργασίας που έχει άμεση σχέση με τις πολεμικές επιχειρήσεις ή απαγορεύεται από τις διεθνείς συμβάσεις, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη”.

Η διάταξη του άρθρου αυτού σχετίζεται με την προαναφερθείσα του άρθρου 27 του ίδιου κώδικα, με τη διαφορά ότι αναφέρεται σε μη Έλληνες αιχμαλώτους. Θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερος το γεγονός ότι μνημονεύονται ρητώς στη διάταξη τα κείμενα των διεθνών συνθηκών. Ως ανάλογο παράδειγμα μπορούν να αναφερθούν οι διατάξεις των άρθρων 5 και 31 της Συνθήκης της Γενεύης του 1929, η οποία έχει

38 Για την ποινική προστασία των θρησκειών στη χώρα μας βλέπε Γ. Πουλή, Η Ποινική Προστασία των Θρησκειών, 1988, σελ. 13 επ.

39 Βλέπε σχετικά Ε. Ανανιάδη, ό.π., σελ.208. Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.162.

40 Για την έννοια της “γνωστής” θρησκείας βλέπε Α. Μαρίνου, Η Θρησκευτική Ελευθερία, 1972, σελ. 156 επ.

41 Άρθρα 34 και 38 της ΣΓ3.

επικυρωθεί από το Ελληνικό κοινοβούλιο⁴². Σύμφωνα με μια άποψη η διάταξη του άρθρου 157 του ΣΠΚ μπορεί να θεωρηθεί ως ευρύτερου μεν πεδίου δράσεως αλλά συναφής εκείνης του άρθρου 159, αν και η δεύτερη αφορά πιο ειδικές περιπτώσεις. Από τη γραμματική ερμηνεία της διατάξεως και την εξέταση των στοιχείων τόσο του υπό κρίση εγκλήματος, όσο και των προεκτεθέντων συναφών, συνάγεται ότι το προστατευόμενο έννομο αγαθό έχει να κάνει με την κατάσταση της υγείας του αιχμαλώτου.

Στην προκειμένη περίπτωση, η αναφορά στις διεθνείς συμβάσεις καθιστά περιττή κάθε προσπάθεια αξιολογήσεως υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου. Σύμφωνα με αυτές, κάθε αιχμάλωτος πολέμου μπορεί να υποβληθεί σε ανάκριση, αλλά δεν είναι υποχρεωμένος να δηλώσει τίποτα περισσότερο από το ονοματεπώνυμό του, το βαθμό του, την ημερομηνία γεννήσεώς του και τον αριθμό μητρώου του. Καμία μορφή εξαναγκασμού δε μπορεί να ασκηθεί σε αιχμάλωτο, προκειμένου να αποσπασθούν πληροφορίες λοιπής φύσεως, ενώ οι ερωτήσεις θα πρέπει να απευθύνονται σε γλώσσα που καταλαβαίνει. Κάθε βάσανος, σωματική ή ηθική, ή προσβολή της αξιοπρέπειάς του προκειμένου να αποσπασθούν λοιπές πληροφορίες ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο, αποτελεί έγκλημα πολέμου⁴³.

στ. Κλοπή σε βάρος αιχμαλώτου (άρθρο 160 του ΣΠΚ)

“Στρατιωτικός που διαπράττει κλοπή σε βάρος αιχμαλώτου, τον οποίο έχει υπό τη φύλαξή του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη”.

Πριν αρχίσουμε την εξέταση του άρθρου αυτού, το οποίο είναι το τελευταίο που αφορά μια πράξη που διαπράττεται σε βάρος αιχμαλώτου, πρέπει να μνημονεύσουμε τη διάταξη του άρθρου 147 του ΣΠΚ, η οποία αφορά στην κλοπή και υπεξαίρεση στρατιωτικών πραγμάτων. Όμως και στο άρθρο αυτό δε διατυπώνονται οι έννοιες της κλοπής και της υπεξαίρεσεως, οπότε θα πρέπει να ανατρέξουμε στις αντίστοιχες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα⁴⁴. Εξετάζοντας τη διάταξη του άρθρου 160 του ΣΠΚ παρατηρούμε ότι δε γίνεται διάκριση μεταξύ της προσωπικής παρουσίας του αιχμαλώτου και εκείνης που ανήκει στη χώρα του. Παρά το γεγονός αυτό, δε βλέπω κάποιο λόγο για να μη συμπεριληφθούν ερμηνευτικά και οι δύο περιπτώσεις στην υπόψη διάταξη.

Το προστατευόμενο στη συγκεκριμένη περίπτωση έννομο αγαθό είναι, φυσικά, η ιδιοκτησία. Η ύπαρξη, μάλιστα, της ειδικής αυτής διατάξεως οφείλεται στο ότι η αφαιρούμενη ιδιοκτησία ανήκει είτε στον ίδιο το στρατιωτικό αιχμάλωτο είτε στις ένοπλες δυνάμεις της χώρας του.

---

42 Ο σχετικός νόμος είναι ο 6262/1929.

43 Άρθρο 17 της ΣΓ3. Βλέπε επίσης και M. Bothe - K. Partsch - W. Solf, ό.π. σελ.462, H. Mc Coubrey, ό.π. σελ.90.

44 Για τις σχετικές έννοιες βλέπε I. Μανωλεδάκη, Ποινικό δίκαιο, Εγκλήματα κατά της Ιδιοκτησίας, 1989, σελ.15 επ., Α. Παπαδαμάκη, ό.π., σελ. 426 επ.

Ο δράστης του εγκλήματος αυτού πρέπει να είναι υπεύθυνος για τη φύλαξη του αιχμαλώτου. Από αυτό μπορεί να συναχθεί ότι τα αντικείμενα της κλοπής θα πρέπει να είναι προσιτά σε αυτόν λόγω της “σχέσεως εμπιστοσύνης”, η οποία έχει καθιερωθεί από τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου που αφορούν στη σχέση κρατούσας δυνάμεως και αιχμαλώτων⁴⁵. Μάλιστα, το γεγονός ότι τα αντικείμενα της κλοπής πρέπει να είναι προσιτά στο δράστη οδήγησε μερικούς ερμηνευτές στο να διατυπώσουν την άποψη ότι η αξιόποινη πράξη που περιγράφεται στη συγκεκριμένη διάταξη δεν έχει το χαρακτήρα κλοπής, αλλά υπεξαίρεσεως⁴⁶.

Σύμφωνα με τα διεθνή κείμενα, οι αιχμάλωτοι πολέμου έχουν το δικαίωμα να διατηρούν όλη την προσωπική τους περιουσία, εκτός από οχήματα, όπλα και άλλο στρατιωτικό εξοπλισμό ή έγγραφα. Επισημαίνεται ότι ο προστατευτικός εξοπλισμός, ο ιματισμός, ο εξοπλισμός φαγητού και αντικείμενα που έχουν για τον αιχμάλωτο συναισθηματική αξία, θα πρέπει να παραμένουν στην κατοχή του, αν και αποτελούν ιδιοκτησία της κυβερνήσεώς του. Αν δεν κατέχουν ταυτότητες, θα πρέπει να τους χορηγούνται από την κρατούσα δύναμη ανάλογα αποδεικτικά έγγραφα. Για να αφαιρεθούν τα χρήματά τους θα πρέπει να έχει δοθεί σχετική εντολή από αξιωματικό και ακολουθηθεί διαδικασία βεβαιώσεως του ακριβούς ποσού και των στοιχείων του κατόχου, με παροχή σχετικής αποδείξεως. Σε περίπτωση όμως που τα χρήματα δεν ανήκουν προσωπικά στον αιχμάλωτο, αλλά στην κυβέρνησή του, μπορούν να αποτελέσουν νόμιμη λεία και να περάσουν στην ιδιοκτησία των κρατούντων, αλλά όχι σε μεμονωμένα πρόσωπα από αυτούς. Το ίδιο ισχύει και σε κάθε περίπτωση μη προσωπικής ιδιοκτησίας, η οποία λαμβάνεται από τους αιχμαλώτους⁴⁷. Κατόπιν αυτών, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι το άρθρο 160 είναι εναρμονισμένο με το άρθρο 18 της ΣΓ3.

ζ. Βιαιοπραγία εναντίον αμάχων (άρθρο 161 του ΣΠΚ)

“Στρατιωτικός που χωρίς πρόκληση ή ανάγκη βιαιοπραγεί εναντίον αμάχων πολιτών του εχθρικού κράτους, ή συλλαμβάνει πρόσωπα ως ομήρους, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη”.

Στον προϊσχύσαντα κώδικα, σε αντίθεση με τον ισχύοντα, τα εγκλήματα εις βάρος ομήρων ήταν κολάσιμα με βάση ιδιαίτερη διάταξη⁴⁸. Στον ισχύοντα ΣΠΚ, η διαρπαγή σε εχθρικό έδαφος τιμωρείται από τη διάταξη του άρθρου 150⁴⁹.

Στη διάταξη του άρθρου 161 μπορεί να τύχει εφαρμογής, τηρουμένων των αναλογιών, ό,τι ισχύει και για τους αιχμαλώτους⁵⁰. Επί πλέον, η ερμηνεία της λέξεως

45 Βλέπε σχετικά Ε. Ανανιάδη, ό.π., σελ.183-186 και 207, Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.129-131.

46 Βλέπε σχετικά Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ. 131-132 και 161. Για την έννοια της υπεξαίρεσεως βλέπε ενδεικτικά Ι. Μανωλεδάκη, ό.π., σελ.45-49, Ν. Ανδρουλάκη, Τι Είναι Πραγματικά Υπεξαίρεση;, Πoin.Χρον. 1984, σελ.465 επ.

47 Άρθρο 18 της ΣΓ3. Επίσης βλέπε Η. Mc Coubrey, ό.π., σελ.91.

48 Η διάταξη του άρθρου 165 προέβλεπε ότι οι διατάξεις που αφορούν τους αιχμαλώτους εφαρμόζονται αναλόγως και σχετικά με τους ομήρους.

49 Βλέπε σχετικά Ε. Ανανιάδη, ό.π., σελ.139-141, Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.194-196.

50 Βλέπε τα προεκτεθέντα και αφορώντα τη διάταξη του άρθρου 156 του ΣΠΚ.

“πρόκληση” πρέπει να περιοριστεί σε πολύ σοβαρές περιπτώσεις, αλλιώς υπάρχει κίνδυνος καταχρήσεων⁵¹. Η συγκεκριμένη διάταξη είναι μεν η μόνη που αφορά αμάχους, αλλά η έννοια της “βιαιοπραγίας”, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, είναι τόσο ευρεία ώστε να δύνανται να συμπεριληφθούν σε αυτήν όλες οι προσβολές κατά του ανθρώπινου σώματος. Είναι σαφές ότι για να εφαρμοστεί η διάταξη αυτή, πρέπει η πράξη να μην τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Από τη γραμματική ερμηνεία και την εξέταση των στοιχείων του εγκλήματος συνάγεται ότι το σχετικό προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η υγεία και η ζωή των αμάχων.

Με τη διάταξη του άρθρου 27 της ΣΓ4 παρέχεται προστασία έναντι κάθε είδους βίας⁵². Ειδικότερα, οι γυναίκες πρέπει επιπρόσθετα να προστατεύονται έναντι κάθε επιθέσεως σεξουαλικού χαρακτήρα και λαμβανομένου υπόψη του φύλου τους να τυγχάνουν ίδιας μεταχειρίσεως χωρίς την παραμικρή διάκριση. Καταρχήν η διάταξη του άρθρου 161 του ΣΠΚ πληρεί όλες τις προϋποθέσεις που τίθενται από τη ΣΓ4. Η μόνη ατέλεια φαίνεται πως είναι το στοιχείο της “προκλήσεως ή ανάγκης”, το οποίο είναι αρκετά ασαφές για να προκαλέσει προβλήματα. Φυσικά, κάτι ανάλογο μπορεί να διαπιστωθεί και στη διάταξη του άρθρου 147 της ΣΓ4, όπου υπάρχει το στοιχείο της “δικαιολογήσεως από τη στρατιωτική αναγκαιότητα”. Δε θα πρέπει όμως να παραγνωριστεί η πιθανότητα τέτοιες αόριστες έννοιες να ετέθησαν σκοπίμως από το νομοθέτη, προκειμένου να γίνει η Συνθήκη ελκυστικότερη σε προσυπογραφές. Στην περίπτωση του άρθρου 161 το στοιχείο της “προκλήσεως ή ανάγκης” σχετίζεται κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, με την προϋπόθεση ότι οι άμαχοι πρέπει να έχουν λάβει μέρος ενεργά στις εχθροπραξίες. Ακόμα όμως και σε περίπτωση που αυτά θεωρηθούν αληθινά, έχω την εντύπωση ότι η συγκεκριμένη διάταξη θα μπορούσε να σχεδιαστεί με περισσότερη σαφήνεια. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσε να περιλαμβάνει έναν ενδεικτικό κατάλογο περιπτώσεων προκλήσεως ή ανάγκης, ούτως ώστε η διάταξη να μην αφήνει περιθώρια παρερμηνείας.

η. Εξύβριση, απειλή ή βιαιοπραγία από αιχμάλωτο (άρθρο 162 του ΣΠΚ)

“1. Αιχμάλωτος που εξυβρίζει, απειλεί ή βιαιοπραγεί εναντίον Έλληνα στρατιωτικού, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.

2. Η διάταξη της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζεται και αν το έγκλημα που προβλέπεται σ’ αυτήν τελέσθηκε από αιχμάλωτο εναντίον άλλου αιχμαλώτου, ο οποίος ορίσθηκε από την ελληνική στρατιωτική αρχή επικεφαλής αιχμαλώτων για την εκτέλεση της υπηρεσίας τους”.

Ύστερα από την προστασία που παρέχεται από τις προαναφερθείσες διατάξεις του ΣΠΚ στους αιχμαλώτους, ακολουθούν τέσσερα άρθρα που προβλέπουν εγκλήματα, τα οποία μπορούν να διαπραχθούν μόνο από αιχμαλώτους πολέμου. Αναλύοντας την υπό κρίση διάταξη, διαπιστώνουμε ότι ισχύουν τα προεκτεθέντα και αφορώντα τη

51 Βλέπε Ε. Ανανιάδη, ό.π., σελ.207, Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.162.

52 Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 147 της ΣΓ4, κάθε απάνθρωπη συμπεριφορά εις βάρος αμάχων, καθώς και η σύλληψη ομήρων θεωρείται σοβαρή παραβίαση της Συνθήκης.

διάταξη του άρθρου 156 του ΣΠΚ. Φυσικά, η αντιστοιχία αυτή θα πρέπει να γίνει τηρουμένων των αναλογιών, ενόψει του ότι στην προκειμένη περίπτωση το υποκείμενο του εγκλήματος είναι διαφορετικό.

Τόσο η υπό εξέταση διάταξη, όσο και οι λοιπές που περιγράφουν εγκλήματα τα οποία είναι δυνατό να διαπραχθούν μόνο από αιχμαλώτους, σχετίζονται με τις διατάξεις των άρθρων 82 - 88 της ΣΓ3. Παρόλο που οι αιχμάλωτοι πολέμου υπόκεινται πλήρως στους νόμους, τους κανονισμούς και τις γενικές διαταγές της κρατούσας δυνάμεως, δεν πρέπει να τιμωρούνται για πράξεις οι οποίες θα παρέμεναν ατιμώρητες, εάν επράττοντο από μέλος της δυνάμεως αυτής⁵³. Περαιτέρω, ένας αιχμάλωτος δεν είναι δυνατό να καταδικαστεί σε ποινές μεγαλύτερες από εκείνες που προβλέπονται για ανάλογα αδικήματα τα οποία διαπράττουν μέλη της κρατούσας δυνάμεως. Συνεπώς, οι συνιστώσες αυτές θα αποτελέσουν τη βάση της αξιολογήσεως των επόμενων διατάξεων σε επίπεδο διεθνούς δικαίου.

Η διάταξη του άρθρου 162 θεωρείται ότι διαπράττεται από κατώτερο στρατιωτικό εις βάρος ανωτέρου. Στο σημείο αυτό υπενθυμίζεται ότι η πράξη της εξουβρίσεως, της απειλής και της βιαιοπραγίας είναι αξιόποινη επίσης και όταν διαπράττεται από Έλληνα στρατιωτικό. Αν ανατρέξουμε μάλιστα στη βασική αυτή μορφή του εγκλήματος⁵⁴, θα διαπιστώσουμε ότι οι προβλεπόμενες ποινές είναι αυστηρότερες από εκείνες του υπό εξέταση άρθρου. Ειδικότερα, στη διάταξη του άρθρου 59 παρ. 1 περ. α' η προβλεπόμενη ποινή για μια ανάλογη πράξη που τελείται ένεκα της υπηρεσίας⁵⁵ είναι της φυλακίσεως τουλάχιστον δύο ετών, αντί αυτής της φυλακίσεως τουλάχιστον ενός έτους, η οποία προβλέπεται στη διάταξη του άρθρου 162 παρ. 1. Συνεπώς, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η συγκεκριμένη διάταξη είναι σύμφωνη με τη ΣΓ3, λόγω του ότι με αυτήν αναγνωρίζεται το ειδικό καθεστώς και η θέση των αιχμαλώτων πολέμου.

θ. Ανυπακοή αιχμαλώτου (άρθρο 163 του ΣΠΚ)

“Αιχμάλωτος που δεν υπακούει σε νόμιμη και σύμφωνη με τις διεθνείς συμβάσεις διαταγή έλληνα στρατιωτικού που έχει υποχρέωση να τον φυλάξει, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών.

2. Η διάταξη της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζεται και αν το έγκλημα που προβλέπεται σ' αυτήν τελέσθηκε από αιχμάλωτο ως προς διαταγή άλλου αιχμαλώτου, ο οποίος ορίσθηκε από την ελληνική στρατιωτική αρχή επικεφαλής αιχμαλώτων για την εκτέλεση της υπηρεσίας τους”.

Η συγκεκριμένη διάταξη σχετίζεται άμεσα με εκείνη του άρθρου 53 του ΣΠΚ, η οποία αναφέρεται στην ανυπακοή και προβλέπει αυστηρότερες ποινές από το περιγραφόμενο στο παρόν άρθρο έγκλημα. Υποκείμενο του εγκλήματος μπορεί να είναι μόνο αιχμάλωτος πολέμου. Κύριο στοιχείο για την τέλεση του εγκλήματος είναι

53 Βλέπε και τη διάταξη του άρθρου 75 του ΣΠ1.

54 Βλέπε τη διάταξη του άρθρου 59 του ΣΠΚ.

55 Περίπτωση, η οποία, κατά κανόνα, θα ισχύει στις σχέσεις μεταξύ αιχμαλώτων και μελών της κρατούσας δυνάμεως.

η ιδιότητα του Έλληνα στρατιωτικού ως υπευθύνου για τη φύλαξη των αιχμαλώτων. Κατά συνέπεια, το αδίκημα αυτό δε μπορεί να διαπραχθεί εις βάρος κάθε Έλληνα στρατιωτικού, γεγονός που θα αποτελούσε αιτία πιθανών καταχρήσεων. Η ανυπακοή τελείται είτε με ρητή άρνηση εκτελέσεως μιας διαταγής, είτε με παράλειψη εκτελέσεώς της. Ο δράστης πρέπει να σκοπεί στην ανυπακοή, δηλαδή να γνωρίζει ότι έλαβε μια νόμιμη και σύμφωνη με τις διεθνείς συνθήκες διαταγή από εξουσιοδοτημένο προς τούτο πρόσωπο, την οποία σκοπίμως αρνείται ή παραλείπει να εκτελέσει.

Από τη γραμματική ερμηνεία του υπόψη άρθρου μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη ότι, εφόσον ο εντέλων είναι εξουσιοδοτημένος προς τούτο, τότε η εντολή μπορεί να αφορά ο,τιδήποτε είναι νόμιμη και σύμφωνη με τις διεθνείς συμβάσεις. Μια τέτοια όμως γενική και αόριστη άποψη, σύμφωνα με την οποία κάθε εντολή που άπτεται θεμάτων στρατιωτικής πειθαρχίας ή καθηκόντων⁵⁶ μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ανυπακοής, ενέχει κίνδυνο καταχρήσεως. Συνεπώς, σύμφωνα και με την πάγια νομολογιακή θέση των τελευταίων ετών στη χώρα μας, ορθότερο είναι να θεωρήσουμε κατ' αναλογία ότι η εντολή πρέπει να σχετίζεται με τη μαχητική ικανότητα του στρατεύματος⁵⁷. Το προστατευόμενο από τη διάταξη αυτή έννομο αγαθό είναι η απρόσκοπτη διεξαγωγή της στρατιωτικής υπηρεσίας, με αποτέλεσμα στη συγκεκριμένη περίπτωση η “ανυπακοή” να συνιστά “απειθεία”, δεδομένου ότι ο αιχμάλωτος δεν εκφράζει τη στρατιωτική υπηρεσία, αλλά απλώς παρεμβάλλει προσκόμματα στην ομαλή διεξαγωγή της.

Στη βασική μορφή ανυπακοής που περιγράφεται στη διάταξη του άρθρου 53 προβλέπεται αυστηρότερη ποινή από ότι στην υπό εξέταση διάταξη. Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 53 παρ. 1 περ. β' σε πολεμική περίοδο η πράξη τιμωρείται με ισόβια ή πρόσκαιρη κάθειρξη, ενώ στο άρθρο 163 με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Είναι σαφές, λοιπόν, ότι η μεταχείριση των αιχμαλώτων είναι ευνοϊκότερη, δεδομένου ότι οι απειλούμενες ποινές είναι επιεικέστερες ακόμα και από εκείνες της βασικής μορφής του εγκλήματος που προβλέπονται σε ειρηνική περίοδο⁵⁸. Κατά συνέπεια, είναι εύκολο να διαπιστώσουμε ότι και η υπό εξέταση διάταξη πληρεί τις επιβαλλόμενες από τη ΣΓ3 προϋποθέσεις.

ι. Στάση αιχμαλώτων (άρθρο 164 του ΣΠΚ)

“1. Σε κατάσταση στάσης θεωρούνται οι αιχμάλωτοι, οι οποίοι, τρεις ή περισσότεροι ενωμένοι διαπράττουν το έγκλημα της ανυπακοής αιχμαλώτου ή βιαιοπραγούν κατά προσώπων ή προβαίνουν σε καταστροφή πραγμάτων.

---

56 Βλέπε σχετικά Ε. Ανανιάδη, ό.π., σελ.109-115, Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.88-90, Κ. Βουγιούκα, Το Ποινικόν Δίκαιον των Ειδικών Ποινικών Νόμων, 1969, σελ.71.

57 Α. Παπαδαμάκη, Η Ανυπακοή του Στρατιωτικού ως Αξιοποίηση Πράξης, 1987, σελ.37επ. Ειδικότερα για το θέμα της προσταγής βλέπε Α. Παπαδαμάκη, Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο και Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια: Το Πρόβλημα της Προσταγής, στην Ποινική Προστασία της Ανθρώπινης Αξιοπρέπειας, 1997, σελ. 107 επ

58 Η διάταξη του άρθρου 53 παρ. 1 περ. α' προβλέπει επιβολή ποινής φυλακίσεως, χωρίς προσδιορισμό ελαχίστου ορίου αυτής.

2. Οι υποκινητές και όσοι τέθηκαν επικεφαλής της στάσης, καθώς και οι συμμετοχοί αξιωματικοί και υπαξιωματικοί τιμωρούνται με θάνατο ή ισόβια κάθειρξη και οι λοιποί με κάθειρξη.

3. Αν για οποιοδήποτε λόγο δεν τελέσθηκε η πράξη, οι υποκινητές της τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και εκείνοι που αποδέχθηκαν την πρόσκληση για την τέλεση στάσης, με φυλάκιση μέχρι ενός έτους”.

Η βασική μορφή του εγκλήματος της στάσης προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 46 του ΣΠΚ⁵⁹. Από τη γραμματική ερμηνεία και την εξέταση των στοιχείων του συγκεκριμένου εγκλήματος προκύπτει ότι το προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η πειθαρχία του στρατεύματος. Πρόκειται, μάλιστα, για μια από τις σοβαρότερες σχετικές παραβάσεις, εφόσον για την τέλεσή της απαιτείται σύμπραξη τουλάχιστον τριών ατόμων, η οποία προϋποθέτει ανάλογη προσυνεννόηση⁶⁰. Πρόκειται για ένα τυπικό έγκλημα, το οποίο θεωρείται τετελεσμένο από τη στιγμή που θα λάβει χώρα η συμφωνία διαπράξεώς του και όχι από το χρόνο αόριστης σχεδιάσεώς του χωρίς οριστική απόφαση τελέσεως. Το έγκλημα αυτό είναι επίσης διαρκές, ενόψει του ότι θεωρείται ότι διαπράττεται για όσο χρόνο διαρκεί η στάση⁶¹. Οι προβλεπόμενες ποινές εξαρτώνται από τη θέση του κάθε συμμετόχου στη στάση και το βαθμό του. Η αυστηρότερες ποινές, οι οποίες είναι αυτές του θανάτου ή της ισόβιας καθείρξεως, προβλέπονται για τους επικεφαλής, τους αξιωματικούς και τους υπαξιωματικούς.

Το έγκλημα αυτό διαπράττεται με τρεις τρόπους. Οι αφορώντες την ανυπακοή και τη βιαιοπραγία έχουν ήδη εξετασθεί, συνεπώς απομένει προς εξέταση η καταστροφή πραγμάτων. Συναφές άρθρο είναι το 21 του ΣΠΚ, το οποίο αναφέρεται στη βλάβη στρατιωτικών πραγμάτων και ειδικότερα στα αντικείμενα που ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις ή που προορίζονται είτε να χρησιμοποιηθούν από αυτές, είτε να προστατεύσουν τον άμαχο πληθυσμό⁶². Ο όρος “καταστροφή” δε χρησιμοποιείται μόνο κυριολεκτικά, αλλά και υπό την έννοια ότι το αντικείμενο βλάπτεται τόσο, ώστε να καθίσταται ανέφικτη η χρήση του.

Οι ποινές του θανάτου και της ισόβιας καθείρξεως που προβλέπονται από τη διάταξη του άρθρου 46 παρ. 2 για τους υποκινητές ή τους επικεφαλής είναι ακριβώς ίδιες με τις ανάλογες του άρθρου 164 παρ. 2. Σε σχέση όμως με τα πρόσωπα που απλώς έλαβαν μέρος στη στάση η προβλεπόμενη από τη διάταξη του άρθρου 164 παρ. 2 ποινή της καθείρξεως είναι επεικέστερη από αυτήν της ισόβιας καθείρξεως ή της καθείρξεως τουλάχιστον δέκα ετών που προβλέπονται από εκείνη του άρθρου 46 παρ. 2. Προκειμένου να επιβληθεί η θανατική ποινή σε διεθνές επίπεδο θα πρέπει η προστάτιδα δύναμη να ειδοποιηθεί το ταχύτερο δυνατό για τα εγκλήματα εκείνα που

59 Βλέπε σχετικά Ε. Ανανιάδη, ό.π., σελ. 81 επ., Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ. 99 επ., Α. Παπαδαμάκη, Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο, 1997, σελ. 232 επ.

60 Για το λόγο τιμωρήσεως της συμμετοχικής πράξεως βλέπε Ν. Μπιτζιλέκη, Η Συμμετοχική Πράξη, 1990, σελ. 43 επ.

61 Βλέπε σχετικά Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.85.

62 Βλέπε σχετικά Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.45-46, Υπ’ αριθμ. 112 /93 Βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου του Διαρκούς Στρατοδικείου Καβάλας, Υπεράσπιση, 1993, σελ.678 επ., Υπ’ αριθμ. 508/93 , Βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου του Διαρκούς Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης, Υπεράσπιση, 1994, σελ.365 επ.

την επισύρουν. Ένα δικαστήριο πριν επιβάλλει τη θανατική ποινή θα πρέπει να λάβει υπόψη ότι ο αιχμάλωτος δεν οφείλει υποταγή στην κρατούσα δύναμη. Η επιβληθείσα θανατική ποινή δε θα πρέπει να εκτελείται πριν την πάροδο έξι μηνών από την ειδοποίηση της προστάτιδας δυνάμεως, ακόμα και σε περίπτωση που η σχετική νομοθεσία επιβάλλει άμεση εκτέλεσή της⁶³.

Παρά τις ομολογουμένως αυστηρές ποινές που προβλέπονται, μπορούμε να καταλήξουμε ότι η διάταξη του άρθρου 164 του ΣΠΚ είναι σύμφωνη με την αντίστοιχη της ΣΓ3.

κ. Ομαδική απείθεια αιχμαλώτων (άρθρο 165 του ΣΠΚ)

“1. Σε κατάσταση ομαδικής απείθειας θεωρούνται οι αιχμάλωτοι οι οποίοι, εκτός από την περίπτωση του άρθρου 164, τρεις ή περισσότεροι ενωμένοι:

α. Επιμένουν στην υποβολή ομαδικού παραπόνου, αίτησης ή αναφοράς προφορικής ή γραπτής.

β. Υποβάλλουν χωριστά, αλλά μετά από προηγούμενη συμφωνία, το ίδιο παράπονο, αίτηση ή αναφορά.

2. Οι υποκινητές τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και οι λοιποί με φυλάκιση.

3. Οι υποκινητές ομαδικής απείθειας αιχμαλώτων που δεν πραγματοποιήθηκε τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών”.

Η βασική διάταξη στο ΣΠΚ είναι αυτή του άρθρου 47. Προκειμένου να διαπράξουν αιχμάλωτοι ομαδική απείθεια θα πρέπει να έχουν σαφή και συγκεκριμένη πρόθεση να προβούν σε μια τέτοια πράξη⁶⁴. Η συγκεκριμένη διάταξη, σε αντίθεση με εκείνη που προβλέπει τη βασική μορφή, σχετίζεται άμεσα με τη στάση. Η μορφή και η φύση του περιεχομένου του παραπόνου, της αιτήσεως ή της αναφοράς δεν καθορίζεται. Οι προβλεπόμενες ποινές για τους υποκινητές είναι αυστηρότερες από εκείνες για τους απλούς συμμετέχοντες. Το έγκλημα αυτό θεωρείται σοβαρό όχι μόνο λόγω της φύσεώς του, αλλά και λόγω της συμμετοχής περισσότερων στη διάπραξή του. Και στην περίπτωση αυτή προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η στρατιωτική πειθαρχία.

Οι προβλεπόμενες ποινές για τους αιχμαλώτους δράστες είναι επιεικέστερες από τις αντίστοιχες των Ελλήνων στρατιωτικών. Συγκεκριμένα, βάσει της διατάξεως του άρθρου 47 παρ. 2 οι υποκινητές σε καιρό πολέμου τιμωρούνται σε πολεμική περίοδο με κάθειρξη και οι λοιποί συμμετέχοντες με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, ενώ οι αιχμάλωτοι πολέμου τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και οι λοιποί με φυλάκιση. Συνεπώς, η διάταξη του άρθρου 165 του ΣΠΚ βρίσκεται σε συμφωνία με τη ΣΓ3.

63 Άρθρα 100 και 101 της ΣΓ3 και L. Green, ό.π., σελ. 201 - 205.

64 Βλέπε σχετικά Ε. Ανανιάδη, ό.π., σελ.103-104, Σ. Γιαννήρη, ό.π., σελ.84-85, Α. Παπαδαμάκη, ό.π., σελ. 243 επ.

IV. Επίμετρο

Ύστερα από τα προεκτεθέντα μπορούμε να προβούμε σε συνολική αξιολόγηση των διατάξεων του ΣΠΚ που αφορούν στους αιχμαλώτους πολέμου και στους αμάχους.

Αρχικά, πρέπει να επισημανθεί ότι οι διατάξεις αυτές προσομοιάζουν αρκετά με τις ανάλογες του προϊσχύσαντος ΣΠΚ. Φυσικά, μπορεί κανείς εύκολα να παρατηρήσει ότι μερικές από τις προηγούμενες διατάξεις έχουν συγχωνευθεί, αλλά, γενικά, η παρεχόμενη με αυτές προστασία έχει την ίδια αποτελεσματικότητα.

Η γενική διαπίστωση είναι ότι αυτές βρίσκονται σε συμφωνία με τις ανάλογες των διεθνών κειμένων που δεσμεύουν τη χώρα μας. Κάτι τέτοιο ήταν αναμενόμενο, αφού η υποχρέωση συμμορφώσεως στα κείμενα αυτά είχε γίνει σαφής αρκετά χρόνια πριν τη θέση σε ισχύ του νέου ΣΠΚ.

Όπως προαναφέρθηκε, οι ΣΓ3, ΣΓ4 και το ΣΠ1 δεσμεύουν τη χώρα μας, οπότε, αρχικά, θα πρέπει να εξετασθεί η αναγκαιότητα της υπάρξεως των ανάλογων άρθρων του ΣΠΚ. Με άλλα λόγια, υπήρχε όντως ανάγκη θεσπίσεώς τους, ενόψει του ότι ήδη τα ανωτέρω διεθνή κείμενα ήταν από μόνα τους δεσμευτικά για την Ελλάδα; Η αρνητική απάντηση στο ερώτημα αυτό θα ήταν καταρχάς σωστή, δεδομένου ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις των συνθηκών παραμένουν ισχυρές ακόμα και σε περίπτωση που δεν ακολουθήσουν σχετικές διατάξεις εθνικού χαρακτήρα. Ωστόσο, η ενσωμάτωσή τους στο ΣΠΚ μπορεί να θεωρηθεί θετική, επειδή υποστηρίζει έμπρακτα τους επιδιωκόμενους με τις συνθήκες αυτές σκοπούς για τους εξής λόγους: α) αποτελεί μια πρόσθετη ενέργεια σε εθνικό επίπεδο για να γίνει ο –δυστυχώς– αναπόφευκτος πόλεμος πιο ανθρωπίνος και πιο δίκαιος, β) το εθνικό δίκαιο είναι περισσότερο προσιτό από μια διεθνή συνθήκη στους πολίτες μιας χώρας και μπορεί ευκολότερα να αποτελέσει αντικείμενο μελέτης και διαδόσεως και γ) ο δράστης των περιγραφόμενων με αυτές εγκλημάτων υπέχει ποινική ευθύνη τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, με αποτέλεσμα τη μείωση παραβάσεων του δικαίου του πολέμου και τον περιορισμό των περιπτώσεων διαπράξεώς τους από αμέλεια ή άγνοια.

Η γενικότητα μερικών εκφράσεων στις οποίες βασίζεται η προστασία των αιχμαλώτων και αμάχων συναντάται επίσης και στη διατύπωση ορισμένων διατάξεων του ΣΠΚ. Αυτό, σύμφωνα με μια άποψη, μπορεί να θεωρηθεί ως πλεονέκτημα, αφού παρέχει τη δυνατότητα ενσωματώσεως ευρύτερου κύκλου περιστατικών, αλλά, σύμφωνα με άλλη άποψη, μπορεί να θεωρηθεί ως μειονέκτημα, λόγω του ότι αφήνει ανοικτό το πεδίο σε καταχρήσεις. Κατά την εξέταση κάθε επιμέρους διατάξεως είχαμε την ευκαιρία να εντοπίσουμε τα ειδικότερα προβλήματα που αναφύονται. Σε κάθε περίπτωση όμως, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι διατάξεις ενός ειδικού ποινικού νόμου, όπως του ΣΠΚ, θα πρέπει να παρέχουν κυρίως το πλαίσιο της εφαρμογής τους και να περιλαμβάνουν περισσότερες λεπτομέρειες μόνο όταν με τον τρόπο αυτό γίνονται πιο εύχρηστες.

Τελικά, εκτός από το θέμα της συμφωνίας με τα διεθνή κείμενα, πρέπει να επισημανθεί ότι δεν είναι τόσο κρίσιμο να προχωρήσει κανείς σε συστηματική

ανάλυση κάθε λεπτομέρειας των υπό κρίση διατάξεων, ενόψει του ότι η αποτελεσματικότητα της παρεχομένης προστασίας, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, εξαρτάται κυρίως από τη θέληση του κράτους για εφαρμογή τους. Εάν μια χώρα, και στην περίπτωσή μας η Ελλάδα, είναι πρόθυμη να παρέξει πλήρη προστασία στα δικαιούμενα πρόσωπα, τότε η επιτυχία του έργου της θα πρέπει να θεωρείται εξασφαλισμένη με τις υπάρχουσες διατάξεις. Ανάλογη θετική πρόθεση μπορεί να συναχθεί τόσο από τη διάδοση των Συνθηκών της Γενεύης, όσο και από τις σχετικές διατάξεις του ΣΠΚ, δεδομένου ότι ο σκοπός δεν είναι μόνο η πρόληψη τελέσεώς τους και ο κολασμός των παραβατών, αλλά και η τελική δικαστική προστασία που παρέχεται σε ανάλογες περιπτώσεις. Η ρήση “τα πάντα στο διεθνές δίκαιο πρέπει να κρίνονται από την αποτελεσματικότητά τους” μπορεί να λεχθεί και στην περίπτωσή μας.

Σίγουρα, οι εξετασθείσες διατάξεις του ΣΠΚ είναι αρκετές για να παρέξουν ικανοποιητική προστασία, εφόσον εφαρμοστούν καταλλήλως, παρά τις όσες αδυναμίες τους. Μόνο ο χρόνος μπορεί να δείξει πόσο αποτελεσματικές μπορούν να αποδειχθούν στην πράξη, αν και ευχή μας είναι να μείνουμε για πάντα με τη συγκεκριμένη απορία αναπάντητη.